

oud velsen

Het geheime dorp

Schilderachtige straatjes, een statig raadhuis en een monumentale kerk, de dorpskern van Velsen-Zuid is historisch Holland op zijn mooist. De verbreding van het Noordzeekanaal bracht het dorp aan het wankelen, maar de laatste decennia staat het weer met frisse energie op.

Tekst Fabian Takx Fotografie Mark Prins

Koster Anton Bresser en predikant Barbara de Groot; zicht vanuit het dorp op de Engelmunduskerk.
Rechterpagina: Oud Velsen heeft ook nog een houten huis.

Een lust voor het oog, dat is het oude Velsen. Een vleugel van het fraaie raadhuis in neorenaissancestijl herbergt ploeterende kunstenaars, meeuwen krijsen op stenen muurtjes, hofjes bieden fraaie doorkijkjes... alleen een enkele OV-fietser getuigt hier van de moderne tijd. Pas als je iets verder kijkt zie je de vrachtschepen op het Noordzeekanaal, de containerhaven en de rooksignalen van de hoogovens van Tata Steel. Ineens dringt nu ook het gebrom van een Boeing op weg naar de Polderbaan tot je door en het geraas van de drukbereden verkeersweg naar Amsterdam. Oud Velsen is duidelijk geen dorp als alle andere. Het is als de nederzetting van Asterix en Obelix ontsnapt aan de vaart der volkeren. Zeer toevallig ook het thema voor de viering van Koningsdag 2017, georganiseerd door oranjevereniging Oud Velsen.

GESPLITST EN INGEPOLDERD

Steeds weer heeft 'de vooruitgang' een deel van het oudste dorp van de wijde omgeving opgeslokt. In 1876 werd het Noordzeekanaal geopend, de waterverbinding van Amsterdam naar IJmuiden. Juist hier, want hier was 'Holland op zijn smalst'. Het Wijckermere was er voor ingepolderd en het boerendorp Velsen in tweeën gespleten, zodat er een Velsen-Noord en Velsen-Zuid ontstond. Achter de Engelmunduskerk liggen nog enkele grafstenen van Engelse en Schotse opzichters die tijdens het werk zijn overleden. De vijfduizend mannen, vrouwen en kinderen uit Nederland, België en Duitsland die met de spade en soms handmatig het zware graafwerk deden, kregen als ze het loodje legden hooguit een laatste rustplaats in de duinen. In haar bestseller *De woede van Abraham* beschrijft Conny Braam (ze woont in het nabijgelegen IJmuiden) levendig de tumultueuze gebeurtenissen tijdens de elf jaar dat het werk duurde. Zo klaagt een notabele in haar boek dat de arbeiders zich te buiten gaan aan 'stropelij, diefstal, vechtpartijen, openbare dronkenschap, ontucht, losbandigheid, smaad...'. Dat soort excessen kun je je moeilijk voorstellen in de twee keurige horecagelegenheden die het rustige dorp nu telt, De Heeren van Velsen en Het Rode Hert.

DE ZWARTE OS

In de jaren zestig van de vorige eeuw werd het kanaal rigoureuus verbreed, waardoor nog eens een derde van het oude dorp verdween. En toen het nieuwe stadhuis in IJmuiden van architect Willem Dudok dat van het oude Velsen verving, leek het leven van het dorp helemaal voltooid.

Zo klaagt een notabele dat de arbeiders zich te buiten gaan aan 'stropelij, diefstal, vechtpartijen, openbare dronkenschap, ontucht en smaad'

Anton Bresser heeft het allemaal zien gebeuren. Hij werd zeventig jaar geleden geboren in het dorp en is er nooit weggegaan. Binnenkort sluit hij zijn schildersbedrijf, dat nog door zijn opa in 1919 is begonnen, maar als koster van de Engelmunduskerk is hij nog altijd razend actief. Hij zag hoe na de verbreding van het kanaal huizen werden dichtgespijkerd en de laatste neringdoenden de handdoek in de ring moesten gooien. Van de ooit bloeiende winkelstand getuigen nu alleen nog zorgvuldig geconserveerde opschriften op de gevels. 'Ik kijk uit op een gevel met opschrift "Koffiehuis De Zwarte Os", vertelt hij in zijn huis uit 1937, tegenover het oudste dorpsgedeelte. Dat koffiehuis is ook verdwenen, net als alle winkels en kroegen in het dorp.

'We hebben nog één boer, met een paar hobbykoeien.' Met weemoed denkt hij nog weleens terug aan de tijd dat het oude Velsen nog een echt dorp was. 'Men kende elkaar meer, ontmoette elkaar in de winkels. Nu is het toch een forensendorp geworden. Mensen gaan vroeg weg en komen 's avonds terug. Heel aangenaam wonen hoor, maar een beetje zoals Geert Mak beschrijft in *Hoe God verdween uit Jorwerd*.' Het oude dorp is beschermd dorpsgezicht, en veel woningen hebben >

‘Het is heerlijk om vanaf station Driehuis door het park te wandelen en hier te ontbijten, te lunchen of te borrelen. En voor honden hebben we altijd een koekje’

BIJKOMEN OP BEECKESTIJN

Buitenplaats Beeckestijn ligt op een paar honderd meter van Oud Velsen. Met Waterland en Velserbeek is het een van de drie historische buitenplaatsen die er nog over zijn van de 65 (!) uit de 17de en 18de eeuw, de glorie tijd waarin rijke Amsterdammers hier graag hun vakantiewoning neerzetten. In die tijd leefden de dorpelingen van Velsen voor een groot deel van de bevoorrading van deze voorname ‘vakantieverblijven’. De beide koetshuizen en het landhuis van Beeckestijn zijn nu eigendom van de Vereniging Hendrick de Keyser, het riante landschapspark van Natuurmonumenten, dat er grootse plannen mee heeft. Andries Vonk van de Stichting Vrienden van Beeckestijn vertelt dat het park twee delen kent: achter het hoofdhuis strekt zich een deel uit in strakke, Hollands-classicistische stijl, naar Italiaans en Frans voorbeeld. Daarachter een meer ‘wilde’, romantische tuin naar Engels model, want eigenaar Jacob Boreel was in de tweede helft van de 18de eeuw ambassadeur in Londen en liet zich als eerste in ons land door de Engelse tuinaanleg inspireren. Aan de rand van het park ligt zelfs nog een ‘folly’, in dit geval een ‘kapelwoning’. Het landhuis wordt geëxploiteerd door de Stichting Beeckestijn, niet te verwarren met de Stichting Vrienden van Beeckestijn, die in opdracht van de gemeente culturele evenementen organiseert. Het Noorderkoetshuis is sinds een halfjaar omgetoverd tot Brasserie Beeckestijn door een jong stel, Susanne Ammerlaan en Michel Nijsten. ‘Het Noordzeekanaal is in een S-bocht aangelegd na protesten van de toenmalige eigenaar, de familie Boreel,’ weet Susanne, ‘anders had het dwars door het park gelopen.’ In de gezellige brasserie kun je voortreffelijk lunchen, want Michel is chefkok geweest in Kasteel Wittem in Zuid-Limburg. Maar er kan op Beeckestijn ook worden getrouwd, vergaderd en zelfs gerouwd, waarbij ook het Zuiderkoetshuis kan worden ingezet. ‘We willen een sfeervolle brasserie neerzetten, laagdrempelig en toegankelijk voor een breed publiek’, vertelt Susanne. ‘Je kunt hier officieel trouwen en wie een feest of zakelijke bijeenkomst wil organiseren, kan hier ook altijd terecht. Het is heerlijk om vanaf station Driehuis door het park te wandelen en hier te fietsen en te ontbijten, te lunchen of te borrelen. En voor honden hebben we altijd een drinkbakje en een koekje van het huis.’

Beeckestijn, Rijksweg 130, Velsen-Zuid, 0255 760 002, geopend van dinsdag t/m zondag 8.30-18 uur.

Linkerpagina: bakstenen huisjes en de Protestantse begraafplaats met de kerk op de achtergrond. Deze pagina: Zuiderkoetshuis van Beeckestijn; in het aangrenzende park is het heerlijk wandelen.

het behoedende schildje ‘rijksmonument’ of ‘gemeentemonument’. Dat is te danken aan een gezelschap dat al in de jaren zestig de schoonheid van het oude dorp erkende en ervoor vocht om die te behouden. Mannen als Siem Schaafsma, Rijn Dekker, Haije Gemser kregen hulp en steun van de gemeente, met name van de gedreven wethouder Carel Ockeloen. Rob Stam kwam pas een jaar of tien later, maar ook voor hem was het ‘een avontuur’. Als jongen uit IJmuiden had hij hier al een krantenwijk. Nu forenst hij al jaren naar Amsterdam, waar hij als planoloog het gemeentelijke Wallenproject leidt. Ook Stam (64) steekt al decennia zijn energie in de renovatie van het dorp, te beginnen met zijn eigen >

huis. Hij is ook voorzitter van de Stichting het Dorp Velsen (www.dorpvelsen.nl), die het dorpsgevoel stimuleert met evenementen als de jaarlijkse Lichtjesavond en de zomer- en winterborrel. Een foto-expositie ter gelegenheid van het vijftigjarige bestaan in het Raadhuis staat deze zomer op het programma. Want hoewel er vrijwel alleen ‘import’ in het oude dorp woont, blijkt Oud Velsen bij een rondgang een snelkookpan van dorpsinitiatieven. Weliswaar is het digitale *Dorpskookboek* nooit verder gekomen dan 12 recepten (‘Knoflookkip van Torenstraat 11’, ‘Erwtensoeep van Annie en Jo Korf’), maar de dorpingen komen steeds vaker bij elkaar over de vloer. Stam: ‘De laatste oudste bewoners trekken nu weg, maar gelukkig komen er nu ook jonge gezinnen bij. Er is echt een dorpsgevoel.’

KACHELTJE KIJKEN

Oud Velsen is nu een geliefde woonomgeving. Ook Onno Vendel (64) had direct een goed gevoel bij het oude dorp. ‘Ik ben heel sensitief, ik voelde al meteen de rijkdom van deze plek. Ik heb hier op een zondag rondgelopen en iedereen die ik tegenkwam een hand gegeven. Het voelde meteen goed. Dit is geen museumdorp, er hangt hier een heel goede energie.’ Vendel woont er pas sinds vorig jaar oktober. Vanuit zijn huis, een fraai verbouwde apotheek, kijkt hij uit op de Engelmunduskerk en vanuit zijn werkkamer ziet hij af en toe een mast van een zeilschip boven de pannendaken voorbijschuiven. ‘Als het een hele mooie is ren ik naar het kanaal, want ik ben nogal een bootjesfanaat’, zegt hij glunderend. Vendel is oprichter van Agathon, een landelijk netwerk van consultants op het gebied van coaching en loopbaanbegeleiding. ‘Dat betekent “het goede” in het Grieks’, verklaart hij. Ironisch wijst hij op zijn bureautje: ‘Dit is het zenuwcentrum van Agathon. Hier gebeurt de *client matching*.’ Vendel liet een villa in Bloemendaal achter voor zijn nieuwe onderkomen. In plaats van zijn grote tuin is hij nu tevreden met ‘de publieke tuin’ van het dorp, waar hij zich buitengewoon senang voelt. Een buurvrouw stond al meteen met een enorme bos bloemen voor zijn deur toen hij er net was komen wonen. Wijzend op een houtkachel in zijn woonkamer: ‘We hadden hier in de winter een ‘gloeiwijnmoment’ bij de kerk, een dorpsborrel die zo gezellig was dat ik het jammer vond dat hij al was afgelopen. Toen zei ik: “Heeft er iemand zin om bij mij kacheltje te komen kijken?” Dat werd nog een heel gezellige nazit. Nu is dat uitgedraaid op een vrijwel wekelijkse

Van boven naar beneden: Tata steel op de achtergrond; Onno Vendel in zijn verbouwde apotheek. Rechterpagina: ‘De Zwarte Os’.

Hoewel er vrijwel alleen ‘import’ in het oude dorp woont, blijkt Oud Velsen bij een rondgang een snelkookpan van dorpsinitiatieven. ‘Er is echt een dorpsgevoel’

informele traditie, telkens weer bij iemand anders’, zegt hij. Die energie bespeurt ook Barbara de Groot (41), predikant van de Protestantse Gemeente in de Engelmunduskerk. Die is vernoemd naar Engelmundus, patroonheilige van Velsen, een benedictijner priester die in het gevolg van de heilige Willibrordus naar ons land kwam om de Friezen te kerstenen.

POSITIEVE BETROKKENHEID

Willibrord zou in 722 een kerk op deze plaats hebben ingezegend. De oudste muur en de toren van de huidige kerk dateren uit de 12de en 13de eeuw, daarna volgden nog bouwperiodes van de 15de tot de 19de eeuw. Pronkstuk is de grafsteen van de 13de-eeuwse Willem van Breederode en zijn gade Hildegonda.

Barbara kwam hier ruim vier jaar geleden heen om haar roeping te volgen, samen met haar jonge gezin. Een hele stap uit IJburg (Amsterdam). Nu is ze domweg gelukkig in het nieuwbouwwijkje aan de andere kant van het parkeerterrein, waar voor de verbreding van het kanaal dagelijks een lange file naar de pont stond. Die vertrekt nu een paar honderd meter verderop. Op zondagen spreekt Barbara vanaf de oude kansel haar gemeente toe, toch al snel honderd gelovigen uit heel Velsen die haar woorden indrinken. In >

‘We hebben hier allerlei activiteiten, zoals de zomerexpositie en een Jaarmarkt met zo’n zeventig kramen’

het dorp ervaart ze ‘een positieve sociale betrokkenheid’, waarbij de kerk als ontmoetingsplaats een belangrijke rol speelt. ‘De mensen hier hebben een band met de kerk, maar vooral met het gebouw’, weet ze. ‘We hebben hier allerlei activiteiten, zoals de zomerexpositie en een Jaarmarkt met zo’n zeventig kramen die we verhuren. Daar komen duizenden mensen op af. Zelf baten we er ook een aantal uit, met poffertjes, een rad van avontuur, een viskar en worstenbroodjes en zo, waarvan we de opbrengsten voor de kerk gebruiken.’ Een andere inkomstenbron is verrassend genoeg *GTST*. ‘Ze huren onze Goede Herderzaal af om te lunchen.’ Om de drie weken strijkt de crew van *Goede Tijden, Slechte Tijden* hier neer om buitenopnamen te maken van het fictieve dorp ‘Meerdijk’.

MOESTUINPROJECT

Jan Zeeuw (72) woont sinds 1986 in Oud Velsen. In 2013 is hij er voor het laatst verhuisd. Hij en zijn vrouw hebben twee belendende panden aan elkaar geschakeld en prachtig laten verbouwen. Zeeuw kijkt vanaf zijn rijksmonument uit 1720 uit op het Noordzeekanaal en daarvoor op een ommuurd terrein met moestuinen. Zijn vrouw Jacqueline is de drijvende kracht achter het zogeheten ‘moestuיןproject’. ‘Ja, daar is een wachtlijst voor’, beaamt Zeeuw glimlachend. Iedereen wil hier zijn eigen groenten en kruiden verbouwen, al produceert het verkeer naar Amsterdam aan de andere kant van de stenen muur nog zoveel fijnstof. De tuin hoorde ooit bij Velserbeek, een buitenplaats aan de andere kant van de weg. De oud-bedrijfsleider van een dochteronderneming van Hoogovens geniet nog iedere dag van het uitzicht, van de cruiseschepen, de tankers en de zeilboten die tijdens Sail voorbijkomen. ‘Nee, we gaan hier niet meer zo snel weg.’

Van boven naar beneden: trapgeveltje tegenover restaurant Het Roode Hert, Jan en Jacqueline de Zeeuw en hun tuin.